

УДК 351:[316.4:351.1]

*Л. М. Мельничук,
к. держ. упр., докторант,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: КОНТУР ПРОБЛЕМ

*L. M. Melnychuk,
PhD in Public Administration, Postdoctoral Student,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv*

REGULATORY BASIS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE SOCIAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS: CONTOUR OF PROBLEMS

В статті здійснено аналіз нормативно-правового поля впровадження соціальної та регіональної політики України у контексті забезпечення соціального розвитку регіонів. Визначено основні проблемні аспекти національної системи державного управління соціальним розвитком регіональних систем. Обґрунтовано, що основними недоліками правової бази у досліджуваній сфері є неврегульованість проблеми забезпечення рівноваги між проведенням загальнодержавної соціальної політики та врахуванням специфіки регіонів, недостатня трансляція соціальної складової у систему державної регіональної політики, відсутність чіткої взаємоузгодженості вказаних напрямів політики держави. Окреслено напрями модернізації державного управління соціальним розвитком регіонів, серед яких: законодавче визначення та практичне втілення механізмів інтеграції регіональної та соціальної політики держави; зміна акцентів у формуванні та реалізації соціальної політики, правового визначення місця та ролі регіонів у її здійсненні тощо.

The article analyzes the regulatory framework of implementation of Ukrainian social and regional policy in the context of the social development of regions. Basic problem aspects of functioning of the national system of public administration of the social development of regions are educed. Proved that the main shortcomings of the regulatory framework in the field of study is unresolved problem of providing a balance between the conduct of national social policy and taking into account the specific regions, insufficient broadcast of social component in the system of state regional policy, lack of clear consistency in these areas. It is underlined the directions of modernization in public administration of the social development of regions, including: the legal definition and practical implementation of mechanisms for the integration of regional and social policy; change of emphasis in the formation and realization of social policy, the legal determination of the place and role of the regions in its implementation, and so on.

Ключові слова: *соціальний розвиток регіонів, державне управління соціальним розвитком регіонів, соціальна політика, регіональна політика, механізми державного управління.*

Keywords: *social development, public administration of the social development of regions, social policy, regional policy, mechanisms of public administration.*

Постановка проблеми. В умовах поглиблення регіональних диспропорцій рівня та якості життя населення, надмірної нерівності у доступі до ресурсів та поширення соціального відторгнення в українських регіонах актуалізується нагальна потреба у пошуку ефективних механізмів вирішення соціальних проблем, адекватних масштабам і характеру суспільних перетворень. Водночас варто зауважити, що основою будь-якої державно-управлінської діяльності та умовою розвитку будь-якої сфери є якісне та ефективне нормативно-правове забезпечення. Відтак, в контексті вищезазначеного актуалізується необхідність у здійсненні ґрунтовного дослідження правових аспектів системи державного управління соціальним розвитком регіонів, результати якого мають як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти вироблення та впровадження політики регіонального розвитку, в тому числі її соціальних складових, традиційно викликали значний інтерес у представників наукової думки. Зокрема, у межах наукових пошуків з питань соціальної політики проблематиці управлінського впливу на соціальні процеси регіональних систем відведено чільне місце у роботах М. Кравченко, Е. Лібанової, О. Макарової, О. Петрос, А. Решетніченка, В. Скуратівського, В. Трощинського.

Відображення соціальних аспектів різною мірою містяться у дослідженнях регіональної політики Т. Безверхнюк, О. Бобровської, В. Вакуленка, З. Варналія, М. Долішній, З. Герасимчук, М. Іжі, М. Орлатого, С. Сербогіна, А. Тамма, О. Топчієва та інших.

Регіональні аспекти розвитку соціальної сфери входять до кола наукових інтересів й фахівців економічної галузі знань, серед яких О. Євсєєва, В. Куценко, С. Матусяк, О. Омельченко, І. Польська, У. Садова, В. Удовиченко, Н. Халда та інших.

Проте, у галузі державного управління дана проблематика перебуває на стадії початкової розробки, що підтверджується її висвітленням лише в окремих кандидатських дисертаціях, зокрема, І. Беганської, С. Зінченка, І. Ніколіної та аспектним розглядом в дисертаційних роботах М. Аровіної, Н. Копилової, Т. Мехедової, Р. Приходька.

Тому, результати аналізу наукової літератури дають цілком вагомий підстави для висновку, що питання державного управління соціальним розвитком регіонів не стали безпосереднім об'єктом ретельного глибинного дослідження у науці державного управління, в тому числі, й теоретичного аналізу нормативно-правового забезпечення державно-управлінського впливу на соціальні процеси регіональних систем, що безпосередньо обумовлює цілі даного дослідження.

Отже, *мета статті* – здійснення аналізу нормативно-правового поля соціальної і регіональної політики, визначення основних проблемних аспектів української моделі забезпечення розвитку соціальної сфери на регіональному рівні та окреслення пріоритетних напрямів удосконалення правового механізму державного управління соціальним розвитком регіонів.

Вклад основного матеріалу. Правовим першоджерелом національного законодавства України вважаються документи, розроблені міжнародним співтовариством Організації об'єднаних націй. Зокрема, в якості загальної основи політики оціального розвитку резолюцією Генеральної Асамблеї ООН проголошено Декларацію соціального прогресу та розвитку. Відповідно до положень вказаного акта соціальний прогрес і розвиток повинні бути спрямовані на постійне підвищення матеріального і духовного рівня життя всіх членів суспільства при повазі і здійсненні прав людини та основних її свобод. При цьому кожному уряду належить визначальна роль і кінцева відповідальність за забезпечення соціального прогресу та добробуту народу, планування заходів соціального розвитку як частини загальних планів розвитку, об'єднання та координація усіх національних зусиль для досягнення цієї мети та здійснення необхідних змін у соціальній структурі. Крім того, визначено, що при плануванні заходів у сфері соціального розвитку належним чином має враховуватися різноманіття потреб регіонів, міських та сільських районів кожної країни [1]. Навіть поверхневий розгляд визначених Декларацією основних цілей соціального розвитку та засобів, методів їх досягнення вказує на те, що провідним чинником соціального розвитку країни та її регіонів має стати соціальна політика. Це, своєю чергою, чітко відображає позицію окремих дослідників, які стверджують, що "забезпечити соціальний розвиток регіонів та скоротити значні соціальні відмінності між ними можна лише, якщо здійснювати єдину соціальну політику держави на всій території з урахуванням специфіки та інтересів регіонів" [1, с. 119].

Однак, аналіз вітчизняного законодавства засвідчує, що досі не створено систему нормативно-правових актів, які б послідовно та у повному обсязі регламентували діяльність держави у цьому напрямі. Так, доводиться констатувати, що Україна упродовж останнього десятиліття не має окремого правового акта із соціальної політики. Основні її напрями, схвалені указами Президента України, реалізовувались впродовж 1997-2000 рр. та 2001-2004 рр. З того часу не отримали схвалення жоден з підготовлених проєктів нормативно-правових актів, зокрема, проєкт Основних напрямів соціальної політики на період до 2015 року [2], проєкт Концепції соціального розвитку України до 2023 року [4].

Водночас за роки незалежності Україною прийнято значну кількість законодавчих та інших нормативно-правових актів загальнодержавного рівня, спрямованих на забезпечення та реалізацію закріплених Конституцією України основних соціальних прав та свобод людини і громадянина, а також розв'язання

найгостріших соціальних проблем українського суспільства. При цьому, вивчення змісту цих документів дає підстави для виділення основних напрямів забезпечення соціального розвитку, серед яких, передусім:

- *розвиток соціально-трудових відносин* (Кодекс законів про працю України, "Про відпустки", "Про охорону праці", "Про професійний розвиток працівників");

- *розвиток системи соціального партнерства* ("Про соціальний діалог в Україні", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про організації роботодавців", "Про колективні договори і угоди", "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)");

- *розвиток сфери зайнятості та ринку праці* ("Про зайнятість населення");

- *розвиток системи соціального страхування* (Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та низки законів з питань пенсійного стархування та соціального страхування на випадок безробіття; від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності; у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням);

- *розвиток сфери оплати праці та доходів населення* ("Про оплату праці", "Про прожитковий мінімум", "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", "Про індексацію грошових доходів населення");

- *розвиток системи соціального обслуговування* ("Про соціальні послуги", "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю");

- *розвиток системи державної підтримки вразливих верств населення, а саме:*

(а) дітей ("Про охорону дитинства", "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування", "Про оздоровлення та відпочинок дітей", "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей");

(б) молодих громадян ("Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", "Про молодіжні та дитячі громадські організації");

(в) осіб з обмеженими фізичними можливостями ("Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам", "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам", "Про реабілітацію інвалідів в Україні");

(г) малозабезпечених сімей та сімей з дітьми ("Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям");

(д) ветеранів та інших людей похилого віку ("Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні", "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", "Про соціальний захист дітей війни");

(е) осіб, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС ("Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи");

(є) вимушених переселенців ("Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту");

(ж) груп ризику різних форм насильства та дискримінації ("Про попередження насильства в сім'ї", "Про протидію торгівлі людьми", "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків");

(з) інших категорій громадян ("Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей", "Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк") тощо.

Оскільки практично кожен соціальний закон, дія якого поширюється на всю територію країни, опосередковано регулює ті чи інші проблеми на рівні регіонів, то до певної міри соціальна політика забезпечує розв'язання соціальних проблем, що виникають на регіональному рівні, сприяє підвищенню рівня та якості життя населення країни в цілому та окремих її регіонів, отже й зменшенню регіональної нерівності у рівні соціального розвитку. Проте, регіональні аспекти соціальної політики в законодавстві безпосередньо не закладені, відсутнє чітке розмежування соціальних функцій, обов'язків та відповідальності за розв'язання соціальних проблем між державою та регіонами, тобто нерегульованою все ж залишається проблема забезпечення рівноваги між проведенням загальнодержавної соціальної політики та необхідністю врахування специфіки регіонів.

Окрім цього, всупереч тому, що соціальна політика повинна забезпечувати послідовне підвищення рівня життя населення, рівні можливості для самореалізації кожного громадянина, базові соціальні гарантії і життєво важливі інтереси усіх верств населення, забезпечення соціального розвитку України, й відповідно її регіонів, зводиться до соціального захисту переважно вразливих прошарків населення, подолання, а не попередження, негативного впливу соціальних ризиків та загроз. До подібних узагальнень спонукає й аналіз документів стратегічного планування та програмування, тобто стратегій реформ окремих галузей соціальної сфери та державних цільових програм, спрямованих на вирішення тих чи інших проблем соціального розвитку.

Отже, сформована в Україні соціальна модель не забезпечує повною мірою розв'язання завдань соціального розвитку регіонів, соціального вирівнювання регіонального розвитку.

Водночас, мінімізація міжрегіональних диспропорцій у соціальній сфері виступає одним із ключових завдань державної регіональної політики, що закріплено більшістю нормативно-правових актів з питань регіонального розвитку. Зокрема, чітку соціальну спрямованість політики розвитку регіонів задекларовано у Концепції державної регіональної політики, яка за мету політики регіонального розвитку держави визначила, передусім, створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання [9].

Положення Концепції слугували основою формування нормативно-правового забезпечення державної регіональної політики й поштовхом для прийняття низки законодавчих актів, спрямованих на забезпечення розвитку регіонів й певною мірою на реалізацію соціальних цілей регіональної політики. Так, з метою створення умов для забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів проживання Закон України "Про Генеральну схему планування території України", визначає, з поміж іншого, пріоритети та концептуальні вирішення планування і розвитку соціальної інфраструктури. Соціальна спрямованість державної регіональної політики задекларована й у Законі України "Про стимулювання розвитку регіонів", який за мету політики стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій також визначає підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу, забезпечення визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання тощо [10].

Головним нормативно-правовим документом, який, на переконання фахівців у державно-управлінській галузі знань, остаточно вирішить питання законодавчого оформлення процесу формування та реалізації державної регіональної політики, є Закон України "Про засади державної регіональної політики". У закріпленому ним тлумаченні регіональної політики також спостерігається спрямованість на реалізацію соціальних цілей, аналогічних визначеним вищевказаними нормативними актами. При цьому серед пріоритетів державної регіональної політики законодавець виділяє стимулювання та підтримку місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей; зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку [6].

Відповідно до вказаних пріоритетів має розроблятися, затверджуватися та впроваджуватися система взаємопов'язаних документів, що включає державну та регіональні стратегії регіонального розвитку, плани заходів з їх реалізації, а також інвестиційні програми (проекти), спрямовані на розвиток регіонів. Зокрема, на даний час розпочато впровадження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [7], яка в цілому розроблена відповідно до європейських стандартів та з урахуванням планових і бюджетних циклів ЄС. Розроблено та реалізуються регіональні стратегії розвитку усіх областей.

Разом з тим, варто відмітити, що характерною особливістю як Стратегії, так і усієї нормативної бази регіональної політики є те, що досягнення соціальних цілей регіонального розвитку передбачається переважно завдяки підвищенню рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення, які лише доповнюються здійсненням заходів, спрямованих на зменшення диспропорцій у доступі до базових соціальних послуг шляхом розвитку соціальної інфраструктури. Серед інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку значна частина тих, що спрямовані на забезпечення будівництва, реконструкції чи модернізації технічного оснащення об'єктів соціальної інфраструктури, передусім, навчально-виховних комплексів, загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, соціальних закладів обслуговування людей похилого віку (у 2015 році передбачається фінансування 17 % таких проектів (розраховано автором за [8])).

Доречно також відмітити, що й засади внутрішньої політики у сфері стимулювання розвитку регіонів, закріплені цим Законом України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", характеризуються демонстративністю економічної складової регіонального розвитку, вторинністю здійснення соціальних заходів, що полягають лише у забезпеченні доступності соціальних послуг населенню [5].

Попри загальну соціальну звуженість реалізація Державної стратегії передбачає поєднання територіальної та управлінської складових: з одного боку, досягнення територіальної інтеграції, в тому числі соціальної, з іншого – створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави і регіонів, оптимізація системи територіальної організації влади, що в цілому визначає й цілі регіональної політики на відповідний плановий період, зокрема: недопущення поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення до базових соціальних послуг; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку. Останнє ж вимагає насамперед децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях, а також

значні інвестиції у розвиток людського капіталу шляхом впровадження програм підвищення кваліфікації спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які відповідають за формування і реалізацію державної регіональної політики та здійснення контролю за станом її реалізації [7].

В Стратегії підкреслюється також необхідність координації цілей та заходів державної регіональної політики в Україні з пріоритетами галузевих політик, запровадження механізму взаємоузгодження регіональної політики з політикою розвитку окремих галузей та сфер [7]. Проте такий механізм національним законодавством не визначено, відповідно на практиці не впроваджується, що не узгоджується з європейською доктриною соціального вирівнювання регіонального розвитку.

Так, у європейському середовищі проблеми соціального розвитку регіонів тісно пов'язані з впровадженням політики згуртування ЄС (регіональної політики). Аналіз правового поля та практики реалізації цього сектору політики яскраво демонструє, що питання соціального розвитку регіонів (в термінах Євросоюзу – соціальне згуртування) відіграють суттєву роль у системі регіональної політики Європейського Союзу.

Незважаючи на відсутність офіційного визначення та розгляду соціального згуртування у документах ЄС, дослідженнях та звітах, підготовлених Європейською комісією, глосарії регіональної політики виключно поряд з економічною складовою [3], все ж соціальний аспект у концепції згуртування чітко виокремлюється як висловлення солідарності між державами членами та регіонами Європейського Союзу з метою гармонійного соціального розвитку на усій території Євросоюзу; мінімізації міжрегіональної нерівності у соціальній сфері; досягнення рівних можливостей, забезпечення соціальної рівності (справедливості) для всіх. Крім того, соціальний аспект згуртування міститься чи не у кожному компоненті регіональної політики Євросоюзу: цілях, пріоритетах, основних завданнях, інструментах реалізації тощо. Примітним також є те, що Європейська політика згуртування не розглядається ізольовано від інших напрямів діяльності Співтовариства, зокрема від соціальної політики, які в комплексі забезпечують як горизонтальне – між регіонами, так і вертикальне – між верствами населення – вирівнювання. Більш того, відповідно до принципу синергії на досягнення соціального згуртування спрямовані і інші галузеві політики ЄС, а також програми сприяння як додаткові ініціативи Єврокомісії, введені з метою вирішення окремих проблем [3]. Це свідчить про те, що кожен напрямок загальної політики Європейського Союзу набув регіонального забарвлення та спрямований, в тому числі, на забезпечення соціального вирівнювання регіонального розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, проведене дослідження правової бази, що регламентує соціальний розвиток регіональних систем, дозволило означити ключові позиції встановлених імперативів та виявити основні недоліки політики забезпечення соціального вирівнювання регіонального розвитку. Серед основних слід назвати: невизначеність стратегічних пріоритетів державної політики соціального розвитку, відсутність системного підходу до визначення пріоритетів соціальної політики та механізмів її реалізації, незатребуваність повною мірою інтеграційного та розвиваючого потенціалу соціальної політики, нерегульованість проблеми забезпечення рівноваги між проведенням загальнодержавної соціальної політики та врахуванням специфіки регіонів, недостатня трансляція соціальної складової у системі державної регіональної політики.

Отже, на порядок денний модернізації системи державного управління соціальним розвитком регіонів висуваються, зокрема, питання щодо окреслення стратегічних орієнтирів соціального розвитку регіонів, зміни акцентів у формуванні та реалізації соціальної політики, правового визначення місця та ролі регіонів у її здійсненні, напрямів та способів вирішення соціальних проблем громадян на регіональному рівні, максимального посилення соціального аспекту вироблення та впровадження державної політики регіонального розвитку, законодавчого визначення та практичного втілення протестованих європейськими системами механізмів інтеграції регіональної та соціальної політики держави.

При цьому, зважаючи на складність та багатоаспектність проблем реалізації політики соціального розвитку регіонів, потребують детального аналізу й питання щодо інституційного забезпечення державного управління соціальними процесами у регіональному вимірі. Наявність таких досліджень сприятиме чіткому визначенню й реалізації пріоритетних напрямів впливу держави на процеси соціального розвитку регіональних систем та усуненню міжрегіональних диспропорцій у соціальній сфері.

Література.

1. Декларация социального прогресса и развития : Резолюция 2542 (XXIV) Генеральной Ассамблеи от 11.12.1969 г. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Організації об'єднаних націй. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml
2. Основні напрями соціальної політики на період до 2015 року : проект [Електронний ресурс] // Федерація роботодавців Києва. – Режим доступу: <http://frk.kiev.ua/index.php?p=downloads&action=showdetails&area=1&categ=7&id=246&name=205>
3. Офіційний сайт Європейської Комісії // http://ec.europa.eu/regional_policy
4. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України // <http://www.mlsp.gov.ua>

5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

6. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : постанова Кабінету Міністрів України від від 06.08.2014 № 385 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>

8. Про затвердження переліку інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у 2015 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 № 766-р [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/766-2015-р>

9. Про Концепцію регіональної політики : Указ Президента України від від 25.05.2001 № 341/2001 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>

10. Про стимулювання розвитку регіонів Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

11. Социальная политика [Текст] : учебник для студ. и слушателей вузов экон. и неэкон. спец. / А. Н. Аверин [и др.] ; общ. ред. Н. А. Волгин ; Российская академия гос. службы при Президенте РФ. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М. : Экзамен, 2008. – 943 с.

References.

1. The General Assembly (1969), The Resolution 2542 (XXIV) "Declaration on Social Progress and Development", available at: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml

2. Business Federation of Kyiv (2011), "On basic directions of Ukrainian social policy 2015", available at: <http://frk.kiev.ua/index.php?p=downloads&action=showdetails&area=1&categ= 7&id=246&name=205> (Accessed 27 August 2015).

3. The official site of the European Commission (2015), available at: http://ec.europa.eu/regional_policy (Accessed 27 August 2015).

4. The official site of the Ministry of Social Policy of Ukraine (2013), available at: <http://www.mlsp.gov.ua> (Accessed 27 August 2015).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On Foundations of Internal and Foreign Policy", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (Accessed 27 August 2015).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On Foundations of State Regional Policy", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (Accessed 27 August 2015).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the the National Strategy for Regional Development 2020"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п> (Accessed 27 August 2015).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the the list of investment programs and regional development projects that can be implemented in 2015 by the State Regional Development Fund"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/766-2015-р> (Accessed 27 August 2015).

9. President of Ukraine (2001), "Decree "On the Concept of Regional Policy"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001> (Accessed 17 August 2015).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On stimulating of the development of regions", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (Accessed 27 August 2015).

11. Volgin, N. A. (2008), Social'naja politika [Social policy], 4nd ed, Jekzamen, Moskva, Rossija.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2015 р.